

Revisionsutskottet

Tillsyn över valfinansieringen vid Europaparlamentsvalet 2024 - Statens revisionsverks berättelse

INLEDNING

Remiss

Tillsyn över valfinansieringen vid Europaparlamentsvalet 2024 - Statens revisionsverks berättelse (B 4/2025 rd): Ärendet har remitterats till revisionsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Elina Rissanen, justitieministeriet
- bevakningschef Jonna Carlson, Statens revisionsverk.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Tillsyn över valfinansieringen vid Europaparlamentsvalet 2024

Finansieringen av politisk verksamhet regleras genom lagen om kandidaters valfinansiering (273/2009, nedan valfinansieringslagen). I lagen läggs grunden för transparens i valfinansieringen. Syftet med lagen är att öka öppenheten kring valfinansieringen och informationen om kandidaternas eventuella bindningar och att begränsa en ökning av kostnaderna för kandidaternas valkampanjer. Skyldig att redovisa sin valfinansiering vid Europaparlamentsval är den som valts till ledamot av Europaparlamentet och den som utsetts till ersättare när valresultatet fastställs samt den kandidat som är följande (andre ersättare) i den namnserie som avses i 91 § i vallagen (714/1998). I Europaparlamentsvalet 2024 fanns det 29 redovisningsskyldiga. Alla redovisningsskyldiga har inom den tidsfrist som anges i valfinansieringslagen till Statens revisionsverk lämnat en sådan redovisning av valfinansieringen som avses i lagen, det vill säga en redovisning av finansieringen av kostnaderna för valkampanjen.

På basis av redovisningarna av valfinansieringen uppgick de redovisningsskyldigas sammanlagda valfinansiering till 2,2 miljoner euro vid Europaparlamentsvalet 2024 (beloppet var 1,5 miljoner euro vid valet år 2019 och 1,4 miljoner euro år 2014). De sammanlagda medel som samlades in för valkampanjer i samband med valet 2024 och kostnaderna för kampanjerna är dock betydligt större, eftersom de redovisade uppgifterna bara gäller 29 av totalt 232 kandidater.

Betänkande ReUB 3/2025 rd

Enligt redovisningarna varierade valfinansieringen betydligt mellan de redovisningsskyldiga, framgår det av revisionsverkets berättelse. Den dyraste valkampanjen kostade 243 901 euro och den billigaste noll euro. De genomsnittliga kampanjkostnaderna för alla redovisningsskyldiga var 74 497 euro.

De redovisningsskyldiga uppgav att de fick 1,8 miljoner i bidrag från utomstående för sina valkampanjer, vilket utgjorde 84 procent av den totala finansieringen. Jämfört med Europaparlamentsvalet 2019 har den totala finansieringen av valkampanjerna ökat, liksom också kampanjbidragen från utomstående. Även de genomsnittliga kampanjkostnaderna har ökat. År 2019 uppgick beloppet av bidrag från utomstående till 0,9 miljoner euro, vilket var 61 procent av den totala finansieringen.

Det lämnades in sammanlagt 128 sådana förhandsredovisningar av kampanjkostnaderna och kampanjfinansieringen som avses i 11 § i valfinansieringslagen. Med andra ord lämnade 55 procent av kandidaterna in en förhandsredovisning. Av dem var 17 redovisningsskyldiga (59 procent). Vid det föregående Europaparlamentsvalet lämnade 88 personer, alltså 33 procent av alla kandidater, en förhandsredovisning. Av dem var 8 redovisningsskyldiga (30 procent).

Revisionsverket kontrollerade uppgifterna i redovisningarna av valfinansieringen då de togs emot samt utifrån de kompletterande uppgifter som verket fick av de redovisningsskyldiga. Revisionsverket bad alla redovisningsskyldiga om kompletterande uppgifter i form av kampanjkontoutdrag eller motsvarande uppgifter som kompletterade redovisningarna av valfinansieringen. Verket strävade på så sätt efter att säkerställa att uppgifterna i redovisningarna är riktiga. Alla redovisningsskyldiga lämnade kompletterande uppgifter om sin valfinansiering till revisionsverket. Som resultat av tillsynen kompletterade 13 redovisningsskyldiga sin redovisning av valfinansieringen. Sammanlagt 17 redovisningsskyldiga kompletterade eller ändrade sina redovisningsuppgifter efter att de lämnats in.

Efter granskningen av redovisningarna, de utredningar som de redovisningsskyldiga lämnat in och de redovisningsskyldigas kompletteringar har revisionsverket inte tagit del av omständigheter som skulle ge anledning att ifrågasätta riktigheten i de inlämnade redovisningarna.

Utvecklingen av valfinansieringslagen

Revisionsverket lyfter i sin berättelse också fram begränsningarna i sina tillsynsbefogenheter och behoven av att revidera valfinansieringslagen. Ett av behoven av att revidera lagen har att göra med att långivarnas namn bör offentliggöras. Riksdagen behandlar för närvarande regeringens proposition om ändring av lagen om kandidaters valfinansiering, partilagen, vallagen och 10 § i lagen om medborgarinitiativ (RP 190/2024 rd). I propositionen föreslås det bland annat att namnet på den som har gett en valkampanj ett lån på 1 500 euro (800 euro vid kommunalval) eller mer ska offentliggöras. Om långgivaren är ett kreditinstitut räcker det med information om att det är fråga om ett lån som beviljats av ett kreditinstitut. Enligt revisionsverket är detta en av de viktigaste ändringarna som föreslås i lagstiftningen. Den gällande lagstiftningen förpliktar inte till att offentliggöra namnen på dem som beviljar kampanjlån, trots att lånesummorna kan vara ansevärdiga. Inte heller lånebeloppet begränsas. Det har i praktiken gjort det möjligt att kringgå valfinansieringslagen och dölja för offentligheten vem som står bakom betydande kampanjbidrag. Enligt

Betänkande ReUB 3/2025 rd

revisionsverket ökar den föreslagna ändringen framför allt insynen i valfinansieringen utan att den i någon större grad ökar behovet av resurser för tillsynen.

Utskottet har behandlat offentliggörandet av namnen på dem som beviljat lån i sitt betänkande ReUB 11/2022 rd och i sitt utlåtande ReUU 7/2022 rd. I flera sakkunnigyttranden som utskottet då fick ansågs det motiverat och positivt att anmälningsskyldigheten i fråga om valfinansiering utvidgas till att gälla också de aktörer som beviljat kandidaten lån. Ändringen skulle bidra till att undanröja tvivlen på att redovisningen av valfinansieringen är heltäckande och korrekt, vilket också ligger i kandidatens intresse. Utskottet ansåg då och anser fortfarande att den föreslagna ändringen är bra med tanke på att den gör valfinansieringen mer öppen för insyn.

Efter remissbehandlingen har propositionen (RP 190/2024 rd) kompletterats så att också borgen vid lån och tredjemanspant som gäller lån ska redovisas separat. På så sätt kan man undvika att kringgå det faktum att den faktiska bidragsgivaren är borgensman för lånet. Till denna del anser utskottet att om en utomstående part har lämnat borgen eller pant, är det viktigt att namnet på denna part offentliggörs. Om kandidaten däremot har använt sin egen egendom som säkerhet eller pant för lån, ska det vara tillräckligt att i redovisningen om valfinansieringen anmäla att egna medel använts för säkerheten eller pantsättningen. Utskottet anser att detta är i linje med den omfattning av redovisningsskyldigheten som föreslås i propositionen i fråga om lån som kreditinstitut beviljar.

Dessutom fäster utskottet uppmärksamhet vid den begreppsmässiga åtskillnad som revisionsverket påpekat om att det görs mellan bidrag och lån både i valfinansieringslagen och i partilagen. Lagstiftningen innehåller olika begränsningar för bidraget, såsom det årliga maximibeloppet för bidrag från enskilda bidragsgivare och begränsningar som gäller bidrag från utländska aktörer. Lagstiftningen begränsar däremot inte från vem eller till vilket belopp en kandidat eller organisation inom ett politiskt parti kan ta emot lån. Lån får således även i fortsättningen tas emot till exempel av en utländsk privatperson eller ett utländskt företag. Utskottet anser att man vid den fortsatta utvecklingen av lagstiftningen om parti- och valfinansiering bör fästa uppmärksamhet vid de risker som hänför sig till detta.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Revisionsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 4/2025 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande ReUB 3/2025 rd

Helsingfors 26.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Veijo Niemi saf
medlem Janne Jukkola saml
medlem Arja Juvonen saf
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Aki Lindén sd
medlem Sari Tanus kd
ersättare Helena Marttila sd.

Sekreterare var

specialsakkunnig Anne Kalliomäki.